

“ZAMONAVIY TA’LIM JARAYONIDA INTERFAOL METODLARNING O‘RNI VA AHAMIYATI”

*TERMIZ IQTISODIYOT VA SERVIS UNIVERSITETI PEDAGOGIKA VA
IJTIMOIY GUMANITAR FANLAR FAKULTETI BOSHLANG‘ICH TA’LIM 2-
KURS TALABASI XONNAZAROVA DILAFRUZ*

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim jarayonida interfaol o‘qitish metodlarining ahamiyati, ularning o‘quvchilarning bilim faolligi va ijodiy tafakkurini rivojlantirishdagi roli tahlil etiladi. Interfaol metodlarning mohiyati, ularni dars jarayonida qo‘llashning samarali usullari va pedagogik natijalari ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Tayanch so‘zlar: interfaol metod, ta’lim texnologiyasi, ijodiy fikrlash, faollik, pedagogik innovatsiya, hamkorlikda o‘qitish.

Asosiy qism

Bugungi kunda ta’lim jarayoni jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ta’lim sifati va samaradorligini oshirish uchun o‘qitish jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish zarurati tug‘ildi. Interfaol metodlar ana shu talabdan kelib chiqqan holda shakllandi. Ular o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi muloqotni kuchaytirish, o‘quvchini darsda faol ishtirok etishga undashga xizmat qiladi. Zamonaviy ta’limda interfaol metodlar o‘quvchilarni tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki bilim yaratuvchi subyekt sifatida shakllantiradi. Bunday yondashuv o‘qitish jarayonini bir tomonlama emas, ikki tomonlama faol muloqotga aylantiradi. Interfaol metodlar o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilishga o‘rgatadi. O‘quvchi o‘qituvchi tomonidan tayyor javobni emas, balki o‘z tahlili orqali to‘g‘ri xulosaga keladi. Bu esa ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Interfaol metodlarning qo‘llanilishi darsda

o'quvchilarning faolligini oshiradi. O'qituvchi darsda faol ishtirok etuvchi sharoit yaratadi. Bunda o'quvchi o'z fikrini erkin ifoda etadi. U o'z fikrini asoslash, himoya qilish va tahlil qilish ko'nikmasini hosil qiladi. O'qituvchi esa jarayonni boshqaruvchi, yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi rolini bajaradi. Interfaol metodlar o'quvchilarni hamkorlikda ishlashga o'rgatadi. Jamoaviy faoliyatda o'quvchilar bir-birini tinglashni, hurmat qilishni va fikrlar xilma-xilligini qadrlashni o'rganadilar. Har bir o'quvchi darsda o'z o'rnini topadi va o'zini jarayonning ajralmas qismi sifatida his etadi. Bu esa o'quvchining motivatsiyasini kuchaytiradi. Motivatsiya ta'limda muvaffaqiyatning asosiy omillaridan biridir. Interfaol metodlar o'quvchining o'rganishga bo'lgan ichki qiziqishini uyg'otadi. Dars jarayoni endi faqat o'qituvchining monologi emas, balki o'quvchi faol ishtirok etadigan jarayonga aylanadi. Shu sababli, interfaol metodlarni samarali qo'llash o'qituvchidan ijodkorlikni talab qiladi. Har bir darsda tanlanadigan metod mavzuga, yosh xususiyatlariga va maqsadga mos bo'lishi zarur. Masalan, "Aqliy hujum" metodi o'quvchilarning fikrlash doirasini kengaytiradi. Ular berilgan muammoni hal etishda turli g'oyalarni ilgari suradilar. "Klaster" metodi esa tushunchalar orasidagi mantiqiy bog'liqlikni ochib beradi. "Insert" texnikasi matn bilan ishlashda tahliliy fikrlashni rivojlantiradi. "Bumerang" metodi esa o'quvchilarni o'z fikrini asoslashga undaydi. Bu metodlar o'quvchilarning tafakkur faoliyatini faollashtiradi. O'qituvchi interfaol metodlarni qo'llar ekan, har bir o'quvchining individual xususiyatlarini e'tiborga oladi. O'quvchi markazida bo'lgan yondashuv ularning o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etishiga imkon beradi. Zamonaviy ta'limda interfaol metodlarning roli ayniqsa, axborot texnologiyalari rivojlangan davrda yanada ortib bormoqda. Darslarda elektron vositalar, multimediya, virtual laboratoriyalar, test tizimlaridan foydalanish interfaol yondashuvni kuchaytiradi. Shu orqali o'quvchilar bilimni ko'rish, eshitish va bajarish orqali mustahkam o'zlashtiradi. Interfaol metodlarning yana bir afzalligi shundaki, ular o'quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantiradi. O'quvchi fikrini erkin, madaniyatli tarzda bayon etish, boshqalarni

tinglashni o'rganadi. Darsda muhokama va bahs-munozaralar tashkil etilishi o'quvchilarning tahliliy va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi. O'quvchilar dars jarayonida o'z fikrini himoya qilishni o'rganadilar. Bu esa ularni hayotiy vaziyatlarda ham to'g'ri qaror qabul qilishga tayyorlaydi. Interfaol metodlarning qo'llanilishi o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini ham kengaytiradi. O'qituvchi darsni interfaol tashkil etish uchun yangi usullarni izlaydi. U o'z faoliyatini muntazam takomillashtirishga intiladi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'quvchilar bilan psixologik yaqinlik hosil qiladi. O'quvchilar bunday darslarda o'zlarini erkin tutadilar. Interfaol metodlar ta'limning insonparvarlik tamoyillariga ham mos keladi. Ular o'quvchini shaxs sifatida qadrlaydi va uning fikrini muhim deb biladi.

Bugungi kunda ta'lim tizimining asosiy maqsadi – mustaqil fikrlaydigan, ijodkor, axborot texnologiyalaridan samarali foydalana oladigan shaxsni shakllantirishdir. Bu esa an'anaviy o'qitish usullaridan interfaol, innovatsion metodlarga o'tishni taqozo etadi. Interfaol metodlar – bu o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida o'zaro faol muloqotga asoslangan, o'quvchini bilimni tayyor holatda emas, balki mustaqil izlanish orqali egallashga yo'naltiruvchi o'qitish uslublaridir. Ular o'quvchilarning dars jarayonida ishtirokini faollashtiradi, jamoada ishlash, tahlil qilish va fikr bildirish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Pedagogik adabiyotlarda “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Tushunchalar tahlili”, “Sinkveyn”, “Insert” kabi interfaol metodlar keng qo'llaniladi. Masalan, “Aqliy hujum” metodi o'quvchilarning muammoli vaziyatga nisbatan turli yechimlarni topish, ijodiy fikrni shakllantirish imkonini beradi. “Klaster” metodi esa mavzuga oid tushunchalarni mantiqiy bog'liqlikda ifodalashni o'rgatadi. Shuningdek, interfaol metodlarni samarali qo'llash o'qituvchining pedagogik mahorati, axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmasi va psixologik tayyorgarligiga ham bog'liq. O'qituvchi darsni tashkil etishda o'quvchilarning yosh, individual xususiyatlarini hisobga olib, metodlarni maqsadga muvofiq tanlashi zarur.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilarning:

darsga qiziqishi oshadi;

mustaqil fikrlash darajasi yuksaladi;

o'zaro hamkorlik muhitida ishlash malakasi shakllanadi.

Shunday qilib, interfaol metodlar nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki tarbiyaviy jihatdan ham muhim rol o'ynaydi.

Bunday yondashuv ta'lim jarayonida ijobiy muhitni yaratadi. Ijobiy muhit esa ta'lim natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu jihatdan, interfaol metodlar nafaqat o'quv jarayonini, balki tarbiyaviy jarayonni ham boyitadi. O'qituvchi bu metodlar orqali o'quvchilarda mas'uliyat, o'zaro hurmat, tashabbuskorlik sifatlarini shakllantiradi. Ta'limda interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini kengaytiradi. Ular o'rganilgan bilimlarni amaliyotda qo'llashni o'rganadilar. Natijada ta'lim jarayoni hayot bilan uzviy bog'lanadi. O'quvchi o'rganayotgan mavzuning amaliy ahamiyatini his qiladi. Bu esa ta'limning motivatsion asosini kuchaytiradi. Interfaol metodlarning o'ziga xos jihati shundaki, ular har bir o'quvchini faol ishtirokchiga aylantiradi. Bunday yondashuvda passiv tinglovchilar deyarli qolmaydi. Har bir o'quvchi o'z fikrini bildirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bois interfaol metodlar demokratik ta'lim muhiti yaratadi. Ular o'quvchilar orasida ijtimoiy faollikni oshiradi. O'qituvchi uchun bu metodlar darsni jonlantirishning samarali vositasidir. O'quvchilar o'zaro fikr almashish orqali yangi bilimlarni yaratadilar. Shu tarzda, ta'lim jarayoni ijodiy laboratoriyaga aylanadi. O'quvchilar o'z fikrlarini dalillar bilan isbotlashga o'rganadilar. Bu ularning nutq madaniyatini ham rivojlantiradi. Interfaol metodlar natijasida o'quvchilarda mantiqiy izchillik, tahlil qilish, xulosa chiqarish ko'nikmalari shakllanadi. Ular faqat yodlash emas, balki tushunish va tatbiq etish asosida o'rganadilar. Bu esa

kompetensiyaviy yondashuvga to'liq mos keladi. Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan muntazam foydalanish o'quvchilarning ijodkorlik salohiyatini ochadi. O'qituvchi ularni mustaqil izlanishga, yangi g'oyalar topishga undaydi. Shu tariqa o'quvchilar o'z bilimini mustahkamlab boradi. Interfaol metodlar orqali darsda o'rganilgan bilimlar uzoq muddatli xotirada saqlanadi. Bu esa o'quv jarayonining pirovard maqsadi – barqaror bilim hosil qilishga xizmat qiladi. Har bir o'quvchi o'z faol ishtiroki orqali o'rganishdan zavq oladi. O'qituvchi esa bu jarayonda yo'naltiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. Shu sababli interfaol metodlar zamonaviy pedagogikaning ajralmas qismiga aylangan. Ularning qo'llanilishi ta'limda sifat o'zgarishlariga sabab bo'lmoqda. Darslar yanada mazmunli, qiziqarli va samarali bo'lmoqda. O'quvchilar esa o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon eta olishmoqda. Shunday qilib, interfaol metodlar o'quvchi shaxsini rivojlantirish, ularni hayotga tayyorlashda beqiyos ahamiyatga ega. Ular o'qituvchini ham, o'quvchini ham o'zgarishga, yangilikka intilishga undaydi. Shu bois interfaol yondashuv bugungi ta'lim jarayonining zaruriy shartiga aylangan.

Xulosa

Zamonaviy ta'lim jarayonida interfaol metodlarning qo'llanilishi o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni ijodkorlikka, mustaqil fikrlashga va hamkorlikda ishlashga yo'naltiradi. O'qituvchi bu metodlarni dars mazmuniga mos holda tanlasa, ta'lim jarayoni yanada samarali, zamonaviy va qiziqarli tus oladi. Shunday qilib, interfaol yondashuv ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Karimova V. M. Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari jamiyati, 2018.

3. Xoliqova D. A. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Zimnyaya I. A. Pedagogicheskaya psixologiya. – Moskva, 2017.
5. Jalolov J. J. Zamonaviy pedagogika asoslari. – Toshkent: “Iqtisod-moliya”, 2021.